

یک راهبرد سبزی برای لندن (۱۹۹۱): نگاهی به آینده لندن (با همکاری اچ. هولدن) (۱۹۹۵).

- 1-David Harvey (1991) The Condition of Postmodernity, Blackwell.
- 2-Peter Marden (1992). The Deconstructionist Tendencies of Postmodern geographies: a Compelling Logic? Progress in Human Geography Vol 16, No 1
- 3-Lawrence D. Berg (1993). Between Modernism and Postmodernism. Progress in Human Geography, Vol 17, No 4
- 4-Robert Hollinger (1994). Postmodernism and the Social Sciences. Sage Publications

تام ترنر در کتاب شهر همچون چشم‌انداز از ۱۷۲ منبع استفاده کرده است. تعدادی از این منابع، در زمینه جغرافیا است. از میان مؤلفان آنها یکی از مشهورترین چهره‌های جغرافیایی یعنی انوار سوجا جغرافیدان رادیکال دیده می‌شود. کتاب مورد استفاده تام ترنر منبع‌زیر بوده است:

Soja E.W Postmodern Geographies, Verso, London

همچنین در صفحه دوم تعریف «فرا تر از فرانوگرایی» از دیوید هاروی برجسته‌ترین جغرافیدان نیمه دوم قرن بیستم نقل شده است که در کتاب جنکس آمده است:

Jancks, c (1992) The Postmodern Reader, Academy Editions, London

با توجه به اینکه بحث «چشم‌انداز» موضوع یکی از مکاتب مهم جغرافیا را تشکیل می‌دهد بهتر بود تا ترنر به آثار و عقاید کارل ساور (Carl Saure) بنیانگذار مکتب جغرافیای فرهنگی برکلی توجهی می‌داشت. نظریه علمی چشم‌انداز که ساور مطرح می‌کرد یک بخش جوهری در فلسفه امکان‌گرایی بود. او در تفکرات جغرافیایی خود بجای علیت محیطی - جبر محیطی، از قلمرو کورولوژی مدد می‌گرفت که در آن روابط علی یک‌پدینار در داخل ناحیه معین مورد توجه قرار می‌گیرد. او در تحلیل‌های جغرافیایی به عامل فرهنگ یعنی ارزش‌های مشترک مردم، مذهب ساختار اجتماعی و سازمان اقتصادی نقش خلاق قائل بود. همچنین بررسی عقاید و آثار سی. ترول (C. Troll) به عنوان پیشگام اکولوژی چشم‌انداز خالی از فایده نبود. ۲. در سال‌های اخیر آثار جغرافیای جدیدی در خصوص فرانوگرایی، منتشر شده که از میان آنها برخی از منابع زیر نیز می‌توانست

به نظر می‌رسد کتاب شهر همچون چشم‌انداز جنجال‌های فلسفی زیادی به راه بیندازد. زیرا بحث «پست - پست مدرنیسم» در حالی مطرح می‌شود که هنوز چند سالی از طرح دیدگاه «پست مدرنیسم» نمی‌گذرد. همچنان که گروهی معتقد بودند که پست مدرنیسم ادامه مدرنیسم است و شاید «نوگرایی پسین» (late modernism) واژه مناسب‌تری برای این باشد، گرچه چارلز جنکس با این نظر مخالف است. ۳. به هر تقدیر تام ترنر نظراتش را در حجم ۴۶۲ صفحه‌خوبی ارائه می‌کند و اشراقش بر حرفه شهرسازی، (بیشتر) طراحی شهری (کمتر) برنامه‌ریزی شهری مشهود است. وی در صفحه سوم کتاب می‌نویسد: شهرسازی بر روی کاغذ روشی فنی است که می‌تواند نتایج تجربیدی به بار آورد. شهرسازی بر روی چشم‌انداز طبیعی نتایج دیگری به بار می‌آورد. در اینجا نظرش به دیدگاه آندره گوتن نزدیک می‌شود. گوتن فصل دوم کتاب شهرسازی در خدمت انسان را به «جغرافیای انسانی» اختصاص می‌دهد و در خصوص لزوم حفظ روابط انسان با محیط طبیعی

طی چند سال اخیر شاهد انتشار کتاب‌های نسبتاً زیادی در خصوص «شهر» و «برنامه‌ریزی شهری» بودیم. یکی از جدیدترین و کاربردی‌ترین آنها کتاب شهر همچون چشم‌انداز است. این کتاب توسط آقای دکتر تام ترنر به رشته تحریر درآمده و توسط آقای دکتر فرهاد نوریان به نحو احسن ترجمه شده است. شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران) آن را در ۳۰۰۰ نسخه در پاییز ۱۳۷۶ منتشر کرده است. تام ترنر خودش را در سال ۱۹۶۸ یک شهر ساز، در سال ۱۹۷۸ به عنوان طراح منظر و در سال ۱۹۸۸ به عنوان برنامه‌ریز شهری و منظر معرفی می‌کرد. وی اهل انگلستان است و از آثار قبلی‌اش می‌توان موارد زیر را برشمرد:

میادی اسکاتلندی معماری چشم‌انداز (۱۹۸۲): طراحی باغ انگلیسی: تاریخ و شیوه‌ها از سال ۱۶۵۰ (۱۹۸۶): برنامه‌ریزی چشم‌انداز (۱۹۸۷) (الف): طراحی چشم‌انداز (۱۹۸۷) (ب): آیا معماری چشم‌انداز ایده خوبی بود؟ (۱۹۹۰): به سوی

شهر همچون چشم‌انداز

نگرشی فرا تر از فرانوگرایی (پست - پست مدرن) به طراحی و برنامه‌ریزی شهری

حسین حاتمی‌نژاد
دانشگاه آزاد اسلامی - مشهد

تا توجه به اینکه بحث «چشم‌انداز» موضوع یکی از مکاتب مهم جغرافیا را تشکیل می‌دهد بهتر بود تا ترنر به آثار و عقاید کارل ساور (Carl Saure) بنیانگذار مکتب جغرافیای فرهنگی برکلی توجهی می‌داشت

شهر همچون چشم‌انداز
تالیف: دکتر تام ترنر
ترجمه: دکتر فرهاد نوریان
ناشر: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران) تهران، ۱۳۷۶

این کتاب ابعاد گوناگون برنامه‌ریزی، معماری، طراحی پارک و باغ GIS را پوشش می‌دهد و روشی جدید به نام «پست - پست مدرنیسم» یا فراتر از فرانوگرایی را به عنوان گزینه‌ای در مقابل استبدادگرایی مدرن و التقاط‌گرایی پست‌مدرن باسماه‌ای پیش رو می‌گذارد

تاکید می‌ورزد.^۴

اگر بخواهیم به طور خلاصه مروری بر عناوین کتاب داشته باشیم، شناسه پست جلد آن کفایت می‌کند؛ عصر جدیدی از شهرسازی و معماری در افق دیده می‌شود. زمان، زمانی است که شهرسازی اعم از برنامه‌ریزی و طراحی، باید در کنار مباحث محیط زیست و با تلاشی برای «بومی» شدن نگریده شود. اگر که بخواهد رو بموت باقی نماند. این امر با «مشارکت و دخالت مردم در تصمیم‌گیری‌ها» و دخالت «ایمان» در طراحی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها نیز کاملاً سازگار است و امروزه ابزاری که برای تحقق مطلب بالا ضرورت دارد با سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) در دسترس قرار گرفته است. این کتاب در بیست فصل، ابعاد گوناگون برنامه‌ریزی، معماری، طراحی پارک و باغ و GIS را پوشش می‌دهد و روشی جدید به نام «پست - پست مدرنیسم» یا فراتر از فرانوگرایی را به عنوان گزینه‌ای در مقابل استبدادگرایی مدرن و التقاط‌گرایی پست‌مدرن باسماه‌ای پیش رو گذارد. فصول کتاب شامل نظریه‌های عالی تا اقدامات عملی می‌شود و به عبارتی تمام تخصص‌های را که با ابزار دستی، میزهای طراحی و کامپیوتر کار می‌کنند، مد نظر دارد، در این خصوص، موارد زیر ارائه شده است:

نگرشی بر چگونگی «پایدار» کردن شهر و همینطور زیباتر و دوستانه کردن آن برای ساکنینش.
- بحثی دل‌انگیز (حتی برای غیر شهرسازان) درباره آینده‌های اخیر در زمینه نظریه‌های شهرسازی و فلسفه طراحی (شامل ساختارگرایی، فرانوگرایی و دیکانتراکشن [شالوده شکنی]).

- توصیه‌ها و پیشنهادها برای روش‌های طراحی و برنامه‌ریزی.^۵

توجه نام‌ترنر به خواست مردم بسیار اهمیت دارد. در واقع معماری در کنار شهرسازی و همراه با آن باید در خدمت مردم قرار گیرد. «معماری معمولاً برای جوابگویی به بحبوحه شرایط موجود، منظور (طرح) و محقق (ساخته) می‌شود. ماهیت این شرایط ممکن است صرفاً عملکردی یا به درجات مختلف بازتاب مقاصد اجتماعی، اقتصادی سیاسی و حتی مسائل احساسی و آینده‌ایستی باشد. معماری به عنوان هنر، بالاتر از جوابگویی صرف به نیازهای عملکردی برنامه‌یک بنا می‌شود. اصولاً تجلیات فیزیکی معماری با عملکرد انسان مطابقت

دارد. در هر حال ترتیب و نحوه سازماندهی عناصر تشکیل‌دهنده فرم و فضا، چگونگی پیشرفت تلاش‌های معماری و استخراج جواب‌ها و رساندن معنا را تعیین خواهد کرد. معماری مدرن توانست نیازهای بشری را برطرف نماید. لذا دوره پست مدرنیسم از ۱۹۶۰ میلادی آغاز گردید. دیوید هاروی، بنیانگذار جغرافیای انسانی نو، در صفحه دوم از کتاب شهر همچون چشم‌انداز می‌نویسد: فراتر از فرانوگرایی چالشی برای مسلک التقاط‌گرایی (eclecticism) متعلق به سلف خود یعنی فرانوگرایی می‌باشد. مقام خرد همچنان والا خواهد ماند اما درجایی که خود لنگ بزند باید به ایمان رو آورد فراتر از فرانوگرایی واکنشی است نسبت به پذیرش مطلق بی‌دوامی، از هم گسستگی، بریدگی و هرج و مرجی که توسط فرانوگرایی شکل گرفته است.

تام ترنر در سراسر این کتاب از مباحث جغرافیایی و تکنیک‌های جدید رایج در جغرافیا از جمله GIS بهره‌فراوان برده است. مثلاً در صفحه ۲۳۹ در خصوص بحث «نقشه‌ها و قدرت» کار گروهی جغرافیدان را مورد بررسی قرار می‌دهد. یا در صفحات ۲۷۷ و ۲۷۸ روش «مصطلحه و شناخت وضع موجود - تحلیل - طراحی» (SAD) یا Survey-Analysis - Design را به پاتریک گرس به عنوان یک محقق، جامعه‌شناس و جغرافیدان نسبت می‌دهد و هرکجا از اکولوژیست‌ها بحث می‌کنند عیناً نظرات جغرافیدانان را می‌آورد. بارها مثلاً در صفحات ۶۰، ۷۱، بحث ژئومورفولوژی را پیش می‌کشد. در صفحه ۱۰۵ در خصوص علایق مشترک شهرسازان و جغرافیدانان می‌نویسد: «جغرافیای کلاسیک کمبراساس نقشه بنا شده بود شهر را به عنوان موجودیت کالبدی تلقی می‌کرد که تحت اندازه، تراکم، کاربری زمین، جمعیت، مرکزیت محوریت و... قابل تجزیه و تحلیل بود. بنابراین نخستین شهرسازان، نقشه‌های واحدی را تهیه کردند که نشانگر جاده‌ها، کاربری‌ها و تراکم بود. اینها به نام نقشه‌های کالبدی و منطقه‌بندی شناخته شده‌اند. در دهه ۱۹۶۰ میلادی، جغرافیدانان شهرها را بیش از پیش به عنوان محصولات نیروهای اجتماعی و اقتصادی تلقی می‌کردند. شهرسازان جهت‌خود را تغییر دادند و مشغول مسائل رشد اقتصادی، محوریت اجتماعی، تحصيلات و محیط زیست شدند. جغرافیدانان مارکسیست شهرها را به عنوان نتیجه اندوخته سود سرمایه و مبارزه طبقاتی تلقی می‌کردند. جغرافیدانان فرانوگرا که از ساختارگرایی و فراساختارگرایی الهام می‌گرفتند در حال منشعب شدن به همه جهات هستند. ساختارگرایی نیاز به جهان‌بینی‌های جدید را مطرح می‌سازد و پایگاه‌های اطلاعاتی کامپیوتری بازنمایی آنها را ممکن می‌کنند. چندگانه بودن راه‌های نگرش به جهان، موازی یا چندگانه بودن راه‌های نگاه کردن به شهرسازی و طراحی خواهد بود.»

از آنجایی که نقد و بررسی دیدگاه‌های تام ترنر نه هدف این نوشتار بوده و نه در این مختصر می‌گنجد، لذا بقیه معرفی کتاب را به مترجم توانای آن اختصاص می‌دهیم. آقای دکتر فرشاد نوریان ترجمه این کتاب را برعهده داشته‌اند. این مترجم توانمند و پرکار از سال ۱۳۷۴ هرساله به جز مقالات، یک کتاب ارزشمند نیز به صورت تالیف یا ترجمه به جامعه علمی کشور به

ویژه برنامه‌ریزان شهری ارائه داده‌اند. مهمترین آثار ایشان طی چهار سال گذشته به ترتیب زمانی عبارتند از: ۱- مقدمه‌ای بر GIS شهری، نوشته ویلیام هاکسپولد، ترجمه دکتر فرشاد نوریان، ۱۳۷۴، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۳۷۴.

۲- برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و نقش کمیت در الگوهای فضایی، نگارش دکتر فرشاد نوریان، مقاله‌ای از چهارمین کنفرانس GIS، ۱۳۷۵.

۳- نگرشی بر روند تهیه طرح تفصیلی در شهرسازی، تالیف دکتر فرشاد نوریان و مهندس محمد شریف، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری وابسته به شهرداری تهران، زمستان ۱۳۷۵.

۴ - شهر همچون چشم‌انداز، نوشته دکتر تام ترنر، ترجمه دکتر فرشاد نوریان، ناشر شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، پاییز ۱۳۷۶.

۵- GPS چگونه استفاده از سیستم تعیین موقعیت جهانی، نوشته: لارنس لتهام، ترجمه دکتر فرشاد نوریان و مهندس مسعود فرخنده، ناشر مرکز اطلاعات جغرافیایی شهر تهران (وابسته به شهرداری تهران)، ۱۳۷۷، (در ۱۶۵ ص).

از ویژگی‌های این مترجم پرتلاش، روانی و رسایی ترجمه او است. همچنین تسلط وی بر زمینه تخصصی‌اش، قابل تقدیر می‌باشد. زیرنویس‌های متعددی که در کتاب «شهر همچون چشم‌انداز» آورده نشانه‌ای است از وسعت دید وسیع و دانش زیادش در خصوص شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری. حتی اشعار انگلیسی را آنچنان به روانی ترجمه نموده است که برای فارسی زبانان نیز کاملاً گویا و منظم به نظر می‌رسد. به طور کلی ترجمه کتاب تام ترنر خدمتی بزرگ به جامعه علمی ایران، به ویژه شهرسازان و معماران، برنامه‌ریزان و طراحان شهری، جغرافیدانان شهری و غیره بوده است. بدیهی است ذکر چند اشکال تأییدی هرگز از ارزش و اهمیت این اثر نخواهد کاست. امیداست مترجم محترم در چاپ‌های بعدی به نکات زیر توجه داشته باشند: - نام کتاب تا حدی نامانوس به نظر می‌رسد، به جای (BS) واژه دیگری قابل انتخاب بود. برای مثال

ترنر در صفحه سوم

کتاب می‌نویسد:

شهرسازی بر روی کاغذ روشی

فنی است

که می‌تواند نتایج تجربیدی به

بار آورد. شهرسازی بر روی

چشم‌انداز طبیعی

نتایج دیگری

به بار می‌آورد.

فراتر از فرانوگرایی، واکنشی است نسبت به پذیرش مطلق بی‌دوامی، از هم‌گسستگی، بریدگی و هرج و مرجی که توسط فرانوگرایی شکل گرفته است.

اشراف ترنر بر حرفه شهرسازی، (بیشتر) طراحی شهری (کمتر) برنامه‌ریزی شهری، از خلال کتابش مشهود است.

- «شهر به عنوان چشم‌انداز» یا «شهر در قالب چشم‌انداز»
و «شهر به مثابه چشم‌انداز».
- در صفحه ۲۵ برای معادل town از منطقه استفاده
شده که بهتر است شهرک آورده شود. همچنین
زیرنویس town اضافی است زیرا در مورد زبان بین‌المللی
اسپرانتو بحث می‌شود.
- ص ۹۲، منظور از ضدمکان چیست؟
- ص ۱۰۸، در زیر نویس (s) Systems اضافی است.
- ص ۱۰۸، لغت valley به جای دره به صورت
دشت ترجمه شده است.
- ص ۱۱۲ بهتر بود کاخ کریستال، به صورت کاخ
بلورین ترجمه می‌شد.
- ص ۱۱۶ بجای التوزه، آنتوسر (جامعه‌شناس
چیکرای فرانسه) صحیح است.
- ص ۱۱۸ بهتر بود به جای «بافر کردن» از
واژگان فارسی استفاده می‌شد.
- ص ۱۲۴ به جای اکوفر، آبخوان مناسبتر است.
- ص ۱۲۵ راهنمای نقشه نادرست است [البته این
مورد به نویسنده مربوط می‌شود نه مترجم]. در راهنما
بجای مربع بایستی مثلث رسم می‌شد.
- ص ۱۲۶ بجای دیسکت فشرده، لوح فشرده به
کار می‌رود.
- ص ۲۱۸ سطر ۱۹، عدد (۲) اضافی تایپ شده است.
- ص ۱۷۲ در زیرنویس شکل شماره ۸، کلیدر
نادرست است [کلیدر]
- ص ۶۷ «زیرنویس» دیکته Componative به
صورت Comporative قابل اصلاح است.
- ص ۲۵ بهتر بود در مقابل MIT، توضیح (انجمن‌توی
تکنولوژی ماساچوست) اضافه می‌شد.
- ص ۲۴ لغت «لخم» در مقابل Lean آمده است.
شاید «صرفه جویانه» مناسبتر بود.
- ص ۲۴۰ بجای لغت «گیومه»، «قلاب»
مناسب‌تر است.
- ص ۲۵۱ و اساسی در برابر deconstruction آورده
شده است. علیرغم رواج نسبی این لغت متأسفانه
گویانیست. شاید «شالوده شکنی» مناسبتر باشد.
- ص ۶۰ در زیرنویس ژئومورفولوژی به صورت
«شناخت وضعیت زمین» تعریف شده، بجای آن بهتر است
«شناخت اشکال ناهمواری‌های زمین» آورده شود.
- ص ۴۱ بجای توریست‌ها، گردشگران فارسی‌تر
است.
- ص ۱۱۱ کارل پاپر کارل پوپر.
- ص ۴۱۶ بجای ابزار، ابزار صحیح است.
- ص ۱۷۹، ۲۲۸، ۲۰۸ بجای «پیشنهادات» بهتر
است از «پیشنهادها» استفاده شود.
- ص ۳۷، ۱۵۱، ۲۶۳، ۲۶۴، ۳۷۷ بجای «کارخانجات»
بهتر است از «کارخانه‌ها» استفاده گردد.
- ص ۱۸۱ و ۳۷۷ بجای «سبزیجات» لغت
«سبزی‌ها» صحیح است.
- آخرین توصیه این است که با توجه به دیدگاه
فرا-فرانوگرایی راجع به لزوم حفاظت محیط زیست صفحات
کاملاً سفید در چاپ‌های بعدی حذف گردد در این صورت
۳۰۰۰ X ۲۵ = ۷۵۰۰ صفحه صرفه‌جویی خواهد شد.
- در نهایت ضمن قدردانی مجدد از استاد محترم جناب
آقای دکتر فرشاد توریان، موفقیت روزافزون ایشان را در
ارائه خدمات علمی و فرهنگی بیشتر به این مرز و بوم از
خداوند منان خواهانیم. همچنین زحمات شرکت پردازش
و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران) که
طی چندسال گذشته تعدادی از ارزشمندترین آثار علمی
مربوط به «شهر» را منتشر ساخته است قابل تقدیر
می‌باشد.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- دکتر حسین شکویی: اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، انتشارات
گیتاشناسی، جلد اول، چاپ اول، شهریور ۱۳۷۵، ص ۱۳۲.
- ۲- همان، ص ۱۸۰.
- ۳- چارلز - جنکر: پست مدرنیسم چیست؟ ترجمه فرهاد مرتضایی، نشر
مرندیز، چاپ سوم، گناباد، ۱۳۷۶، ص ۳۸.
- ۴- آندره گوتن: شهرسازی در خدمت انسان، ترجمه هوشنگ قافی،
انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران ۱۳۵۸.
- ۵- تام ترنر: شهر همچون چشم‌انداز: نام ترنر، ترجمه: فرشاد توریان،
تهران، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران)،
چاپ اول، ۱۳۷۶.
- ۶- فرانسیس دی. کی. چینگ: معماری: فرم، فضا و نظم، ترجمه مزهره
قراکزلو، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۰، ص ۱۰.

